

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПРАВНИ НАУКИ“

СТОЯН ДИМИТРОВ КОЛЕВ

СЪБИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ВЗЕМАНИЯ В
ПРОИЗВОДСТВОТО ПО НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за присъждане на образователна и
научна
степен „доктор“ по професионално направление 3.6. „Право“
докторска програма „Гражданско и семейно право“

Варна
2022

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПРАВНИ НАУКИ“

СТОЯН ДИМИТРОВ КОЛЕВ

СЪБИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ВЗЕМАНИЯ В
ПРОИЗВОДСТВОТО ПО НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за присъждане на образователна и
научна
степен „доктор“ по професионално направление 3.6. „Право“
докторска програма „Гражданско и семейно право“

Научни ръководители:

Проф. д-р Янка Тянкова

Доц. д-р Галина Йолова

Рецензенти:

Доц. д-р Антон Грозданов

Проф. д-р Силви Чернев

Варна

2022

Дисертацията е с общ обем 325 страници и се състои от увод, три глави, заключение и предложения за законови промени. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени и конкретни изводи. Списъкът на основните източници се състои от общо 145 литературни източника, 10 интернет източника и 132 съдебни акта.

Дисертационният труд е обсъден от катедра „Правни науки“ при Юридическия факултет на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ и насочен за защита пред научно жури, назначено със заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ - гр. Варна.

Авторът на дисертационния труд е съдия при Районен съд Варна, в момента командирован в Административен съд Варна.

Защитата на дисертационния труд пред научно жури ще се състои на 15.04.2022 г. от 14.00 ч. в заседателната зала на Ректората на ВСУ „Черноризец Храбър“. Материалите по защитата са на разположение в канцеларията на катедра „Правни науки“ към Юридически факултет на ВСУ „Черноризец Храбър“ - гр. Варна, и на интернет адрес: www.vfu.bg, раздел „Докторантури“.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

В правната доктрина и водещата съдебна практика е възприето становището, че производството по несъстоятелност представлява уредена от закона съдебна процедура по универсално принудително изпълнение спрямо лицата, които са търговци. Универсалният характер на този вид изпълнително производство е свързан с неговата „отвореност“ към всички кредитори на длъжника и обхватът му спрямо цялото имущество на длъжника.

Част от кредиторите в несъстоятелността са държавата и общините в Република България, като титуляри на публични вземания към длъжника, за задължения като данъци, такси и други, които са с публичноправен характер. Същите обаче, като участници в правния оборот могат да бъдат кредитори на длъжника и с частни държавни или общински вземания.

За разлика от частните вземания на държавата, общините и другите кредитори, публичните вземания се характеризират с наличието на особен статус. От една страна, този статус включва привилегии относно предявяването и

приемането на публични вземания в откритото производство по несъстоятелност и такива в хода на разпределение на осребреното имущество. От друга страна, налице е разлика относно начините за погасяване на тази категория парични вземания. Нещо повече - освен в хода на производството по несъстоятелност, държавата и общините като кредитори ползват привилегии и в периода преди неговото откриване. Като съществена привилегия може да се посочи вписването им служебно от синдика в списъка на приетите вземания, когато същите са установени с влязъл в сила акт.

От контекста на изложеното е видно, че законодателят подхожда с особено внимание по въпросите свързани с уреждането на отношенията по събиране на публичните вземания. Несъмнено е, че същите се явяват основно средство за формиране на бюджетите на държавата и общините с оглед функционирането им и осъществяването на техните правомощия. Поради това, в търговското и данъчно законодателство са заложили множество разпоредби, чиито цел е да уредят определени специфики в процедурите по установяване, обезпечаване и събиране на вземанията от публичен характер.

Налице е нужда от изследване на проблемите свързани със събирането на тази категория вземания в хода на

производството по несъстоятелност, а също и непосредствено преди откриването му. Тя е продиктувана от значението, което законодателят отрежда на този вид вземания, с оглед правилното функциониране на съвременното общество и по – специално тази част от него, която е свързана с особеностите на развитие на този вид правни отношения.

Процесуалноправните норми, регламентиращи реда за провеждане на производството по несъстоятелност обуславят наличието на специфични правомощия, които са възложени както на органите в производството по несъстоятелност, така и на Националната агенция по приходите (НАП). В този смисъл следва да се обърне внимание на мястото и ролята на държавата и общините, опосредено от НАП, като кредитори в производството по несъстоятелност, с оглед тяхното участие в събранието на кредиторите и комитета на кредиторите, като органи в производството по несъстоятелност.

Дейността по събиране на публичните вземания и трудностите присъщи за нейното осъществяване в производството по несъстоятелност са обусловени до голяма степен от имуществото на самия длъжник. От друга страна, те са поставени в зависимост от размера и привилегиите на другите кредитори в несъстоятелността. Не на последно място, решаващи за успешното реализиране на тази дейност

са и наложените преди откриване на производството по несъстоятелност мерки за обезпечаване на публичните вземания.

2. Актуалност и значимост на изследването, обект и предмет на изследването.

Актуалността на настоящото изследване се обосновава на отсъствието на задълбочено теоретично изследване относно разглежданата тематика. В правната доктрина съществуват множество разработки, които засягат проблемите свързани с производството по несъстоятелност в различните негови аспекти и свързаните с това проблеми. Същевременно обаче, проблематиката свързана със събирането на публичните вземания в такова производство или паралелно с него не е изрично засягана в доктрината. Такава не е била пряко изследвана и от гледна точка на данъчното право, както и на други сходни отрасли на правото.

Освен това, актуалността на темата се обуславя и от обстоятелството, че в по-голямата част от провеждащите се производства по несъстоятелност държавата и общините са кредитори със своите публични вземания. Това несъмнено обуславя необходимост от провеждане на по-задълбочен

анализ относно свързаните с тези въпроси нормативна уредба и съдебна практика.

Налице е също динамика в менящото се българското законодателство, уреждащо производството по несъстоятелност, която оказва влияние при прилагане на релевантната в контекста на тази промяна съдебна практика на съдилищата. Това налага непрекъснат, актуален анализ на действащите законодателни решения и рефлексията им върху съдебната практика.

В този смисъл, проучването на обществените отношения свързани със събирането на този вид вземания на държавата и общините и уреждащата го нормативна регулация ще позволи да се изяснят и опознаят различните проблеми свързани с тази дейност. Това ще даде възможност да бъдат разкрити причините за тези проблеми, да се изучат решения на сходни проблеми, което съответно да даде поле да се осмислят възможностите за бъдещи действия по разрешаването им. Затова считам че изследването може да послужи за предлагане на нормативно и практическо усъвършенстване на разглежданата материя.

Може да се обобщи, че редица комплексни фактори правят настоящото изследване актуално.

Първата група фактори е свързана с нарастващото

значение на фискалната дисциплина в държавните и общински бюджети, наложена от обстоятелството, че формирането им се осъществява в условията на валутен борд и предстоящо влизане в еврозоната. Не без значение са и промените в стопанско-икономическите условия, в които се намира страната ни. В тази връзка от изключителна важност за финансовата стабилност на държавните и общински бюджети е максимално ефективното събиране на публичните вземания (ПВ), включително и в хода на производствата по несъстоятелност.

Освен това, законодателната материя свързана с несъстоятелността се характеризира с постоянна динамика, продиктувана от развитието на обществените отношения имащо за последица и ускореното развитие на правни отрасли като търговското и данъчното право.

От друга страна, съдебната практика постановявана от съдилищата в страната, макар и да е сравнително константна и съобразена с решенията на ВКС, се отличава с многообразие от актове, които са различават помежду си (противоречиви са), когато тези актове подлежат само на двуинстанционен контрол (създава се различна съдебна практика в рамките на апелативните съдилища). Така решенията в различните съдилища по несъстоятелността не

винаги са еднозначни по сходните казуси, а и това налага необходимостта от анализ на тази съдебна практика.

Следователно, цялата тази съвкупност от фактори обуславя необходимостта от всеобхватно и детайлно изследване на темата. Въпреки, че в доктрината са налице редица научни публикации, които в детайлност да изследват правната материя на несъстоятелността във всички нейни фази, институти и аспекти, до днес не е налице актуално специализирано научно изследване, което да е посветено на дейността по събиране на ПВ в хода на производството по несъстоятелност. Подобна липса създава редица трудности при осмислянето на свързаната с това нормативна уредба на теоретично ниво, което неминуемо води до затруднения в практическото ѝ прилагане, както в търговския оборот, така и в отношенията между самите търговци, респективно в практиката на съдилищата.

По този начин резултатите от настоящото изследване и получените разрешения на отделните проблеми, могат да послужат като база за бъдещи предложения до законодателя за усъвършенстване на нормативната уредба.

3. Обект на изследването

Обект на изследването на дисертационния труд са

материалноправните и процесуалноправните норми, регламентиращи и имащи отношение към дейностите по събиране на публичните вземания към длъжника спрямо когото е открито производство по несъстоятелност. Анализирани са особеностите на процедурата по ТЗ и нейната специфика като вид граждански процес, включително е направен анализ относно правното положение на НАП в нея.

4. Предмет на изследването

Предметът на настоящото изследване обхваща нормативната уредба в българското търговско право, уреждаща обществените отношения, свързани с дейността на държавните органи и организации по събирането на публичните вземания на държавата и общините в условията на открито производство по несъстоятелност, както и в периода непосредствено преди откриване на същото.

5. Цел на изследването

Целта на монографичното изследване е да бъде извършено комплексно теоретично проучване на процедурите по събиране на ПВ на държавата и общините в

условията на открито или предстоящо производство по несъстоятелност, чрез следните научни дейности:

5.1. Анализ на разпоредбите на актуалното търговско и фискално законодателство в областта на несъстоятелността;

5.2. Изучаване на производството по несъстоятелност, като институт на търговското право и като особено съдебно производство;

5.3. Проучване на специализираната търговскоправна доктрина и относимата съдебна практика

5.4. Формулиране на изводи относно спорни теоретични въпроси и практически проблеми. Анализ на същите и формулиране на предложения за усъвършенстване на законодателството.

6. Задачи на изследването

6.1. Да се проучи развитието на производството по несъстоятелност, като съобразно действащата правната уредба се изведат типичните за публичните вземания особености;

6.2. Да се изследва правното положение на държавата и общините в качеството им на кредитори в производството по несъстоятелност, да се изясни правния статус на

Националната агенция по приходите, на нейните органи, както и правомощията на публичния изпълнител в това производство;

6.3. Да се проучи правния режим на публичните държавни и общински вземания в производството по несъстоятелност и да се направи съпоставка между частните държавни и общински вземания;

6.4. Да се направи разграничение между събирането на публични вземания в производството по индивидуално принудително изпълнение по реда на ДОПК и това, извършвано в производство по несъстоятелност;

6.5. Да се изследват възможностите и хипотезите, при които се открива производство по несъстоятелност по искане на НАП, както и проблемите, свързани с участието на този кредитор при открито производство по несъстоятелност;

6.6. Да се проучат проблемите свързани с предявяване, приемане и оспорване на публичните вземания в производството по несъстоятелност, възможностите за оспорване на вземанията на други кредитори от страна на НАП, както и способите за защита на длъжника на този етап от производството;

6.7. Да се анализират възможностите за осъществяване от страна на НАП на контрол върху действията и

бездействията на синдика.

6.8. Да се извърши анализ на тези хипотези, при наличието на които по инициатива на НАП може да бъдат предявявани иски за попълване МН.

6.9. Да се проведе проучване относно възможните проблеми при изготвяне на сметка за разпределение и съответните действия, които могат да се предприемат за разрешаването им.

6.10. Да се анализират проблемите, които възникват в практиката в хода на индивидуалното изпълнение по реда на ДОПК и как те се отразяват на масата на несъстоятелността (МН).

6.11. Да се извърши цялостен анализ на изведените резултати от проучването, въз основа на който да се посочат възможни предложения за усъвършенстване на законодателството.

7. Хипотеза на изследването

Хипотезите на дисертационния труд са, че:

- ефективността при събирането на различните видове ПВ в ПН е пряко обусловено от редица фактори, които са както от субективен, така и от обективен характер;
- дейностите по събиране на ПВ в ПН са пряко

обусловени и от изменението на социално-икономическите условия, както в национален, така и в световен план, което налага бързо адаптиране на действащото законодателство в съответствие с тях;

- натрупаните проблеми свързани със събиране вземанията на държавата и общините от публичен характер в производствата по несъстоятелност могат да бъдат решавани също и с мерки от структурно-административен характер.

8. Методология на изследването

За целите на изследването и в хода на дисертационното проучване са използвани различни методи на изследване, а именно:

- Теоретични методи – като се използват предварително натрупани знания и умения, чрез които се пристъпва към анализиране на изследвания обект. В теоретичния метод се прилагат общонаучните методи, диалектическите и формално-логическите закони, като индукция (осъществява се разгръщане на мисълта от частните случаи към обобщаване) и дедукция (от обобщеното към частното).
- Емпирични методи – изразяват се в емпирично събиране и анализиране на факти, породени от действието на правото посредством заключения за верността на една теория, основани на правния опит. В конкретния случай се

изследването се основава на опита и данните предоставени от съдебната практика и от практиките на НАП.

- Исторически методи - изразяват се в проследяване на възникването и развитието на определен правен институт, в случая правната уредба свързана с дейността по събиране на ПВ в рамките на търговската несъстоятелност.
- Сравнителни методи - чрез тези методи се прави сравнение при сходните правни институти, както и на съдебната практика в различни съдебни райони.
- Към използваните частни методи биха могли да се посочат още сравнително - правния, исторически, формално – юридически и логико - юридически метод.

9. Аprobация

Дисертационният труд е обсъден на заседания в катедра „Правни науки“ при Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ По темата са разработени и публикувани една статия и четири доклада.

ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е с общ обем 325 страници и се състои от увод, три глави, заключение, предложения de lege fernda и списък на използваните източници. Съдържанието на

всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени и конкретни изводи. Списъкът на основните литературни източници се състои от общо 152 на български, английски и руски език. Списъкът на използваните източници от съдебната практика наброява 132 решения и определения на българските съдилища.

Структурата на изложението е следната:

УВОД

Глава първа. Държавата и общините като публичен кредитор в производството по несъстоятелност - исторически преглед и актуална правна уредба

§ 1. Развитие на българското законодателство уреждащо участието на държавата и общините като кредитори на публични вземания в производствата по несъстоятелност.

§ 2. Актуална правна уредба на участието на държавата и общините като кредитори в производствата по несъстоятелност.

§ 3. Режим за погасяване на публичните вземания при открито производство по несъстоятелност.

Глава втора. Процесуални права на НАП като участник в производството по несъстоятелност.

§ 1. Откриване на производство по несъстоятелност по

молба на Националната агенция по приходите.

§ 2. Участие на държавата и общините чрез НАП в производства по несъстоятелност открити по молба на други кредитори.

§ 3. Оспорване на вземанията на кредиторите в производството по несъстоятелност.

§ 4. Контрол от страна на приходната агенция, по отношение действията на синдика в етапа по осребряване масата на несъстоятелността.

§ 5. Изготвяне на сметката за разпределение.

Глава трета. Правомощия на НАП при осребряване и разпределение на осребреното имущество на длъжника.

§1. Оспорване на действия и сделки на длъжника във връзка със съхраняване на имуществото му.

§2. Искът по чл. 216 ДОПК в хипотезата на открито производство по несъстоятелност.

§ 3. Осребряване и разпределение на осребреното имущество по реда на ДОПК при наличието на открито производство по несъстоятелност. Заключение.

Предложения de lege fernda.

Източници.

КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В **първа глава** е разгледан правният режим на публичните вземания в производството по несъстоятелност и е извършена съпоставка с частните държавни и общински вземания в него. Достигнато е до заключение, че в производството по несъстоятелност събирането и изплащането на публичните вземания се подчинява на специален правен ред, който предвижда облекчения и гаранции за събирането им, като предоставя на публичните кредитори редица предимства и привилегии.

Направено е и разграничение между публичните вземания на фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите" за дължими от работодателя вноски във фонда, по смисъла на чл. 14, ал. 1 и чл. 20, ал. 1 ЗГВРСНР и частните вземания на фонда за изплатени от него гарантирани вземания на работниците и служителите, за които същият встъпва в правата на работниците и служителите.

Посредством институционален анализ е изследвано правното положение на публичните кредитори, на НАП и нейния Изпълнителен директор в производството по несъстоятелност. Съпоставени са тяхното правно положение и това на публичните изпълнители при наличието на открито такова производство.

Разгледани са основните дискуссионни моменти свързани с качеството на НАП като процесуален субституент на държавата и общините относно публичните им вземания в същото. Изследвано е мястото и ролята на Изпълнителния директор на НАП, като представляващ държавата и НАП в производството по несъстоятелност в отклонение от общите правила на процесуалното представителство в гражданския процес (чл. 31, ал. 1 ГПК), предвиждащи процесуалното представителство на държавата да се осъществява от министъра на финансите.

Формулирано е заключението, че носителите на материалното право на публични вземания (държавата и общините) не могат да имат качество на страна в производството по несъстоятелност и не могат да вземат участие в него, включително и като подпомагаща такава по смисъла на чл. 218 – 221 ГПК.

Застъпена е тезата, че публичният изпълнител не е страна в производството по несъстоятелност, тъй като не разполага с активна процесуална легитимация да участва в него. Същият има качеството на орган по принудителното изпълнение по реда на ДОПК. Направени са изводи, че правомощията на публичния изпълнител към общинската данъчна служба и тези на публичния изпълнител към НАП в

производството по несъстоятелност са идентични. В хода на откритото производство по несъстоятелност публичният изпълнител може да осъществява изпълнителни действия само по отношение на определен кръг от имуществени права и в рамките на предвидения в чл. 193, ал. 4 ДОПК шестмесечен срок.

Чрез използване на сравнителноправен метод за съпоставка със сходни правни институти в комбинация със системен анализ на специалната нормативна уредба е изведена класификация на начините за погасяване на публичните вземания в условията на открито производство по несъстоятелност. Изследвани са възможностите за погасяване на публичните вземания чрез тяхното доброволно плащане в производството по несъстоятелност, като е отделено специално място на привилегиата предвидена в разпоредбата на чл. 646, ал. 8 ТЗ.

Проведен е задълбочен анализ на възможностите за плащане на публичните задължения на длъжника от трети лица, които в следствие да се суброгират в правата на публичния кредитор и да упражнят правата му с всички привилегии. Очертани са основните групи предпоставки за встъпване в правата на удовлетворения публичен взыскател, свързани с параметрите на платения публичен дълг, кръгът от

лицата имащи правен интерес да го платят и регресни права, които третото лице, платило дълга на длъжника, може да претендира. Изведено е заключение, че една от основните функции на суброгацията по чл. 180 ДОПК е тази за преобразуване на публичното вземане в частно. Формиран е извод, че по този начин ограниченията на чл. 189 ДОПК вече не са приложими, което намира приложение при сключване на извънсъдебно споразумение и приемане на оздравителен план.

Разгледани са особеностите за извършване на прихващане между дължими публични вземания и погрешно внесени или надвнесени суми за данъци, такси и други вземания по чл. 162 ДОПК и тези при прихващане на публичните вземания с частни вземания на длъжника към публичния кредитор. Искането на синдика за прихващане по реда на чл. 128 и чл. 129 ДОПК е формулирано, като действие по попълване МН, тъй като остатъкът, се връща в МН и служи за удовлетворяване на кредиторите.

Изследвани са също вариантите, при които публичните вземания могат да бъдат погасени, чрез опрощаване.

Направен е извод, че с цел прекъсване на изтеклата абсолютна давност и спиране изтичането ѝ съгласно чл. 685а, ал. 1 ТЗ, е необходимо публичното вземане да бъде

предявено в производството по несъстоятелност, без значение дали същото подлежи на служебно приемане от синдика. Непредявените в производството по несъстоятелност ПВ се погасяват с изтичане на давностния срок по чл. 172, ал. 2 ДОПК.

Изведено е заключението, че с приключване на ПН с решение по чл. 735, ал. 1 ТЗ неудовлетворените публични задължения на длъжника-търговец ще бъдат погасени, но само по отношение на длъжника – поради неговото заличаване от ТР и предвид повелята на чл. 739 ТЗ, но не и по отношение на третите лица, отговарящи за дълга.

В глава втора е участието на НАП като кредитор в откритото производство по несъстоятелност.

Изследван е подходът на законодателя при уреждане на предявяването и приемането на вземанията в ПН. Разгледани са особеностите на молбата за предявяване на публични вземания, както и задължението на синдика да издири кредиторите на длъжника и да приеме служебно определена категория ПВ.

Изведени са тезите, че липсва изискване публичното вземането, на което НАП основава искането си за откриване на ПН да е установено с влязъл в сила акт. Същото обаче трябва да е изискуемо. Без значение с оглед откриване на ПН

е и размерът на ПВ, които се претендират от НАП. Изискването ПВ да е свързано с търговската дейност на длъжника съставлява гаранция против злоупотреба с правото да се иска откриване на производство по несъстоятелност за лични задължения на физическото лице, вписано в ТР, като търговец. Отбелязва се, че овластяването на един субект (НАП) с правомощията да прави искания за откриване на ПН осигурява процесуална икономия с цел пестене на усилия, време, средства и по-ефективна защита на правата на публичните вискатели в ПН. Това води и до облекчаване на съдебната процедура, както от гледна точка на съда, така и от тази на другите органи в производството по несъстоятелност – синдик, събранието на кредиторите, комитет на кредиторите. Сочи се, че липсват ясни правила и критерии въз основа на които да се извърши преценка за необходимостта НАП да инициира откриването на ПН, което предпоставя възможности за злоупотреби с това право от страна на този кредитор.

На критичен анализ е подложена разпоредбата на чл. 722, ал. 1, т. 1 ТЗ. Изведени са и са разгледани квалифициращите белези на този вид привилегия и предпоставките за нейното реализиране. В обобщение е изведено становището, че специалната хипотеза на чл. 722,

ал. 1, т. 1 ТЗ, вр. чл. 26, ал. 3, т. 1 и 2 ЗОЗ не създава привилегия за кредитора иницирал налагането на обезпечение, а се явява обезпечителна мярка насочена към запазване на имуществото в хода на изпълнението, поради което представлява изпълнителен способ а не реална привилегия спрямо останалите кредитори в несъстоятелността.

Проведено е систематичното изследване на правната уредба свързана с оспорване на предявените и приети от синдика публични вземания с възражение и по исков ред. Формулиран е извода, че с цел засилената защита на обществените отношения, свързани с фискалната и бюджетна дисциплина в държавата и общините, възможностите за оспорване на ПВ по реда на чл. 692 и чл. 694 ТЗ са изключително ограничени. Отбелязва се, че когато актът, който установява ПВ не е влязъл в сила, оспорването е единствено по административен ред и право да го проведат имат само длъжникът и синдикът, но не и кредиторите в несъстоятелността.

Глава трета е посветена на процесуалните аспекти, свързани с контрола върху действията на синдика, възможностите за попълване МН и за запазване имуществото на длъжника.

Проведено е проучване относно възможностите за контрол на синдика и начините на осъществяването му на етапа на същинското осребряване на масата на несъстоятелността. Формулирано е заключението, че основната част от контролната дейност спрямо дейността на синдика е възложена на съда по несъстоятелността с цел осъществяването на един по-квалифициран и безпристрастен контрол върху действията на синдика при осъществяването на търговете и продажбите. Така създадената правна рамка е критикувана с аргумента, че съдът, като държавен орган имащ функциите по правораздаване и разрешаване на правни спорове е ангажиран с нетипичната за него дейност да администрира и ръководи един изпълнителен процес и така се ангажира ценен ресурс от работата на съда.

В научната работа са съпоставени и изследвани възможностите на НАП и публичните изпълнители да оспорят извършени от длъжника сделки, които увреждат МН или намаляват възможностите за удовлетворяване на публичните кредитори.

Направен е систематичен анализ на исковете предвидени в разпоредбите на чл. 216, ал. 1 ДОПК, като средство за обезпечаване принудителното събиране на възникнали в полза на държавата или на общините публични

вземания. Проследено е тяхното разграничение от исковите по чл. 646 чл. 647 ТЗ и чл. 135 ЗЗД, вр. чл. 649, ал. 1 ТЗ и е направено заключение, че те нямат имуществен характер, поради което са и извън обхвата на регламентираната в чл. 637, ал. 1 и 6 ТЗ забрана. Отделено е специално внимание на приложното поле на исковите по чл. 216, ал. 1 ДОПК при открито производство по несъстоятелност, както и е разгледана обстойно активната и пасивна правна легитимация на лицата. Проучен е и материалният обхват на решението по исковите с правно основание чл. 216, ал. 1 и 3 ДОПК и персоналните му предели. Изведено е заключение, че материалният му обхват засяга само публичното вземане във връзка с принудителното събиране на което е предявен конститутивния иск и само то може да бъде удовлетворено от отчужденото имущество. Персоналните предели на това решение обхващат публичния взискател (кредитора), длъжника и третото облагодетелствано от увреждащото действие лице.

Направен е анализ на правомощията, с които разполага публичният изпълнител и техния обхват, с оглед възможностите на същия да проведе принудително изпълнение върху активи от масата на несъстоятелността.

Констатирано е наличие на трайно установена практика

на българските съдилища, застъпваща становището, че задължението по чл. 78, ал. 2 ДОПК за уведомяване на НАП съставлява абсолютна положителна процесуална предпоставка при разглеждане на молбата за откриване на производство по несъстоятелност. От материалноправен аспект е прието, че задължението по чл. 78, ал. 1 ДОПК съставлява привилегия (предимство) за публичните кредитори, което им дава възможност своевременно да предприемат мерки по установяване, обезпечаване и събиране на публичните вземания.

Очертани са възможностите за приложение на разпоредбите в чл. 193 ДОПК и чл. 738, ал. 1 ТЗ като допълнителна гаранция за публичните вискатели, с цел да се даде засилена защита на обществения интерес и в отклонение от принципа за универсалност на производството по несъстоятелност.

Направен е обстоен анализ на шестмесечния срок по чл. 193, ал. 4 ДОПК, като е достигнато заключението, че същият е от категорията на законните срокове и носи белезите и на преклузивен срок. Обсъдена е и неговата обезпечително-санкционна функция. Застъпена е тезата, че този срок е недостатъчен за осъществяване на всички необходими действия по принудително изпълнение, тъй като при

въвеждането му законодателят не е съобразил разпоредбата на чл. 224, ал. 2 ДОПК.

Очертано е становището, че разпоредбата на чл. 722, ал. 1, т. 1, пр. II-ро ТЗ, относно запора и възбраната, вписани по реда на ЗОЗ подлежи на корективно тълкуване. Цитираната разпоредба е приложима само по отношение вписаните в ЦРОЗ запори върху вещи и други имуществени права, но не и по отношение на обезпечителната мярка възбрана, тъй като същата се явява извън приложното поле на ЗОЗ. Освен това тя намира приложение само относно имуществата по чл. 193, ал. 1 ДОПК, при осребряване по реда на същия кодекс и само, ако то е проведено в срока по чл. 193, ал. 4 ДОПК. В тази връзка е направено предложение за законодателни промени.

В съответните части на изследването е изложено виждането на автора за приложението на материалните и процесуалните норми, имащи отношение към дейността по събиране на публичните вземания в условията на открито производство по несъстоятелност. Направен е и критичен анализ на съдебната практика, като са посочени добрите примери, отразяващи правилното приложение на закона.

Заключение:

Извършеното изследване – при сравнителноправен анализ, детайлен анализ на нормативната уредба, разглеждане на съдебната практика и проучване на научните и практически проблеми позволява дейността по събиране на публичните вземания при наличие на открито ПН и свързаните с осъществяването ѝ правни институти да бъде цялостно представена в контекста на търговското право. Анализът на проблематиката, уредбата и несъвършенствата в регламентацията, както и предложенията за прецизиране някои нормативни текстове имат своето научно-практическо значение за правилното и безпротиворечиво извършване на тази дейност както и за защитата на длъжника и третите лица.

За доказването на тезите, в дисертационния труд са приложени различни научни методи за анализ, синтез, индукция и дедукция, сравнително-правни и историческо-правни методи на изследване, като бяха анализирани проблемите бяха систематично разгледани в няколко глави.

ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НАУЧНИ ПРИНОСИ

Проучването на обществените отношения, свързани със събирането на този вид вземания и уреждащата го нормативна регулация позволи да се изяснят актуалните

проблеми свързани с тази дейност. Това ще даде възможност да бъдат разкрити причините обусловили възникването им, да се изучат решения на сходни проблеми, което съответно ще даде поле да се осмислят възможностите за бъдещи действия по разрешаването им. Това от своя страна може да послужи за предлагане на нормативно и практическо усъвършенстване на разглежданата материя.

Първият принос се изразява в задълбоченото проучване на специалния правен ред за събиране и изплащането на публичните вземания, който предвижда облекчения и гаранции за събирането им, като снабдява публичните кредитори с редица предимства и привилегии.

Като втори принос следва да се посочи детайлно изследвания статус на публичните кредитори, публичните вискатели, на самата НАП и нейния Изпълнителен директор в производството по несъстоятелност и извършената съпоставка с тяхното правно положение и това на публичните изпълнители.

Третият принос се изразява в извършеното систематизиране на специфичните особености при погасяване на публичните вземания в условията на открито ПН. Извършен е сравнителен анализ за изясняване юридическата същност на отделните правни институти,

свързани с погасяването на паричните вземания (плащане, прихващане, давност, опрощаване и др.), характерни за гражданското, търговското и публичното право.

Четвъртият принос се изразява в детайлното проучване на правната същност на суброгацията в правата на публичния кредитор. Разгледани са отделните хипотези на встъпване по чл. 180, ал. 1, т. 1 до т. 5 ДОПК, предпоставките за наличие на такова и суброгационните и регресни права, с които разполага платилия.

Като пети принос може да се посочи проучване на институционално ниво на въпросите свързани с участието на НАП в същинското протичане на производството по несъстоятелност. Изследван е подходът на законодателя при последователната промяна в уредбата относно предявяването и приемането на вземанията в ПН. Обобщени са особеностите на молбата за предявяване на публични вземания, както и задължението на синдика да издирва кредиторите на длъжника и да приеме служебно определена категория ПВ.

Шестият принос се изразява в изготвения критичен анализ на разпоредбата по чл. 722, ал. 1, т. 1 ТЗ. Изведени са и са разгледани квалифициращите белези на този вид привилегия. В контекста са систематизирани и обобщени

съдебната практика и доктриналните позиции.

Принос в научната работа представлява и съпоставката и изследването на възможностите на НАП и публичните изпълнители да оспорят извършени от длъжника сделки, които увреждат МН или намаляват възможностите за удовлетворяване на публичните кредитори. В детайли е разгледана правна същност и характеристиките на исковете по чл. 646 чл. 647 ТЗ и чл. 135 ЗЗД, вр. чл. 649, ал. 1 ТЗ, както и тези по чл. 216, ал. 1 и ал. 3 ДОПК. Изяснени са приложното поле на последните, като и материалния и персоналният обхват на постановеното във връзка с тях решения.

Като седми принос може да се разглежда и направените предложения *de lege ferenda* относно подобряване и доразвиване на законодателната уредба, а именно:

1. Необходимост от законодателни промени с оглед внасяне на яснота относно правното значение на обезпечителната мярка „възбрана“ в текста на чл. 722, ал. 1, т. 1 ТЗ. В резултат обезпечителната мярка „възбрана“ следва или да отпадне от текста на разпоредбата, или последната да бъде изменена по начин, по който привилегията да обхваща и вписаните в имотния регистър обезпечителни мерки „възбрана“.

2. Установената в чл. 193, ал. 4 ДОПК законодателна рамка е въведена без да бъде съобразена съдържащата се в разпоредбата в чл. 224, ал. 2 от същия кодекс забрана за изнасяне на публична продан на имущество, което е обект на наложените по реда на чл. 195, ал. 5 - 8 обезпечения, преди да е изтекъл срокът за предлагане на план за оздравяване. По този начин привилегиата на чл. 193, ал. 1 ДОПК не може да бъде осъществена. Освен това самият срок по чл. 193, ал. 4 ДОПК е недостатъчен за осъществяване на необходимите действия по изпълнението, поради което е необходимо неговото удължаване. Налага се изменение на чл. 193, ал. 4 ДОПК, което може да стане, чрез добавена нова ал. 5 на чл. 193 ДОПК.

Текстът на алинея четвърта да предвижда, че ако в срок до 1 година от откриване на производството по несъстоятелност на длъжника публичният изпълнител не е реализирал имуществото по ал. 1, то да се предаде от публичния изпълнител на синдика, за да се осребри в производството по несъстоятелност. Новата алинея пет да съдържа текст, според който в случай че производството по несъстоятелност е открито, без длъжникът да е обявен в несъстоятелност, срокът по предходната алинея (ал. 4) да започва да тече от изтичане срока за предлагане на план за

оздравяване.

3. Редакцията на чл. 171, ал. 2, т. 2 ДОПК е непрецизна. Съгласно същата вземанията, които са предявени в производство по несъстоятелност не се погасяват с изтичане на 10-годишната абсолютна давност. В този си вид нормите на чл. 171, ал. 2 ДОПК предвиждат с изтичането на абсолютна давност да се погасят по давност ПВ, които съгласно чл. 687, ал. 2 ТЗ подлежат на служебно приемане, но не са били нарочно предявени от НАП в ПН. Тъй като с това до известна степен се обезсмисля самата привилегия на чл. 687, ал. 2 ТЗ, е необходимо законодателят да прецизира текста на чл. 171, ал. 2, т. 2 ДОПК, като се изключат от обхвата на абсолютната погасителна давност и подлежащите на служебно приемане в ПН публични вземания.

4. Недостатъчно уредени от законодателя са хипотезите свързани с конкуренцията между вземанията на различните публични вискатели. В ПН вземанията на публичните кредитори – държавата и общините се предявяват от техния процесуален субституент НАП, която разпределя постъпилите от сметката за разпределение суми за погасяване на ПВ. Необходимо е в ДОПК да бъдат въведени ясни правила, съобразно които администрацията в НАП да извърши разпределение на постъпилите след

откриване на ПН плащания на публични задължения между отделните публични вискатели.

5. Налице е нужда да се предвиди възможност за кредиторите на несъстоятелността, в случаите когато актът, който установява публичното вземане не е влязъл в сила да го оспорят по административен ред ако длъжникът и/или синдикът бездействат. Възможността за оспорване на невлезлия в сила акт за установяване на задължението по инициатива на кредитор, на събранието на кредиторите или на комитета на кредиторите би представлявало средство за попълване масата на несъстоятелността. При успешно оспорване ще отпадне една недължима привилегирана претенция.

ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Настоящият дисертационен труд дава практически знания и съвети на лицата ангажирани в различно качество в производствата по несъстоятелност. На първо място, това са страните в производството – длъжникът и неговите кредитори, както и на техните процесуални представители. Той може да бъде полезен и на органите на несъстоятелността – съд, синдик, събрание на кредиторите (участници в същото), на комитета на кредиторите, като и на

държавните и общински органи, администрацията им и техните процесуални представители. Дават се практически насоки свързани надлежните страни в производството по несъстоятелност, със статута на лицата в него, за предявяване на вземанията в него, за оспорването им, за разпределението на получените суми и свързаните с това възможности за оспорване на сметката за разпределение. Изведени са теоретични и практически знания относно попълване масата на несъстоятелността и привилегиите с които се ползват вземанията на кредиторите в това число и публичните вземания.

Знанията в този труд могат да се ползват и от студенти по право, както и от органите по приходите, от органи на НАП, публичните изпълнители, ЧСИ и ДСИ. Изследването може да се ползва като практически наръчник и коментар в процеса на правоприлагането и правозащитната дейност свързана със дейността по събиране на публичните вземания в производството по несъстоятелност.

Извършените препоръки за изменение на законодателството могат да са добра отправна точка за законодателните органи с оглед бъдещото подобрене и доразвиване на свързаната с тази дейност нормативна уредба.

ПУБЛИКАЦИИ СВЪРЗАНИ С ПРЕДМЕТА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Доклади:

1. „ЮРИДИЧЕСКИ СПОСОБИ ЗА ЗАЩИТА ПРАВАТА НА ДЪРЖАВАТА ПРИ ИЗГОТВЯНИ ОТ СИНДИКА СМЕТКИ ЗА РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ”. Сборник с доклади от национална научна кръгла маса „Правната наука и бизнесът – заедно за устойчиво развитие на икономиката“, Издателство “Наука и икономика”, Икономически университет – Варна, 2016 г., с. 199-214, ISBN 978-954-21-0913-6.

2. “КРЕДИТОРСКИ КОНТРОЛ СПРЯМО ДЕЙСТВИЯТА НА СИНДИКА ВЪВ ФАЗАТА ПО ОСРЕБРЯВАНЕ НА МАСАТА НА НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТТА“ – Сборник доклади кръгла маса „Ролята на правото в съвременната икономика“, В., „Наука и икономика“, 2017 г., с. 276-285, ISBN 978-954-21-0949-5.

3. „ОСПОРВАНЕ СПИСЪЦИТЕ НА СИНДИКА С ПРИЕТИ И НЕПРИЕТИ ВЗЕМАНИЯ ЧРЕЗ ВЪЗРАЖЕНИЕ И ПО ИСКОВ РЕД”. сп. Известия на Съюза на учените -

Варна, серия Хуманитарни науки, 2017 г., с. 42-45, ISSN 1310-6376.

4. „ПРАВНИ ПРОБЛЕМИ СВЪРЗАНИ СЪС ЗАЩИТА ИНТЕРЕСИТЕ НА ДЪРЖАВАТА И ОБЩИНИТЕ В ХИПОТЕЗИТЕ НА ЧЛ. 646 И ЧЛ. 647 ОТ ТЪРГОВСКИЯ ЗАКОН“ –Правото и бизнесът в съвременното общество: Актуални правни предизвикателства в икономиката: Сборник доклади от 1-ва национална научна конференция, 9 ноември 2018, Варна : Наука и икономика, 2019, с.229-240, ISSN 2603-5073.

Статия:

1. „ОТМЕНИТЕЛНИТЕ ИСКОВЕ ПО ЧЛ. 216, АЛ. 1 ОТ ДАНЪЧНО-ОСИГУРИТЕЛНИЯ ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС В СВЕТЛИНАТА НА ОТКРИТО СРЕЩУ ДЛЪЖНИКА ПРОИЗВОДСТВО ПО НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ“, сп. Известия на ИУ-Варна, бр. 3/2019г., В., „Наука и икономика“, с. 283-296, ISSN 1310-0343.